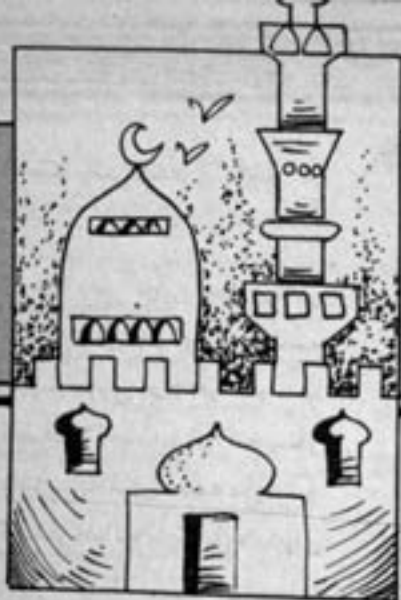

پاسداران بزرگ اسلام

اگر روحانیون نبودند ما الان
از اسلام اطلاعی نداشتیم
امام

سید رضی

و گویا نشنیده که پیامبر اسلام
فرمود:

در محضر عالمان نشستن
عبادت است

بنا بر این تاریخ آنگونه که ما
میخواهیم گویا نیست، و تنها
راه شناخت پاسداران بزرگ اسلام
که در آن دوران می زیسته اند،
از راه بررسی و تحقیق در لابلای
تالیفات گرانبها و کتابهای
ارزشمند آنان است.
حال که میخواهیم سخن از
سید رضی به میان آوریم، با هم
به سراغ کتابهای او می رویم،
ولی اینجا باز گناه نا بخشودنی
تاریخ هویدا میشود، و میبینیم
که بجز یک دیوان شعر و چند
کتاب ناتمام، و یک نهج البلاغه
که ارزنده ترین و جالب ترین آثار
سید رضی است، از دیگر کتاب
های او اثری نیست و اگر باشد
ناقص است.

گوشت، کاختهای سم آفرین
دشمنان بشر را با کنجکاو
فراوان ترسیم نموده، و هزاران
چکامه و گفتار و بحر طویل در
وصف جامهای شراب و ایوانهای
زرین و نختهای جواهر نشان و
سفره های رنگین، و خلاصه
نشستنها و گفتنها و خوردنها و
آشامیدنها و رقصدنها، و از آن
طرف زدنها و بستنها و کشتنها
و غارت کردنها، گفته و سروده
و به این گفتهها و شعرها نازیده
و مباحات کرده، ولی صدافسوس
که ساعتی در برابر عالمان و
اندیشمندان و افتخار آفرینان و
مردان حق و فضیلت، زانسوی
ادب به زمین نگذارده و از محضر
بر فیض آنان دمی استفاده نکرده

★ حوزه های علمیه اسلامی و بخصوص شیعی بعنوان بزرگترین بانک اسلامی
در طول تاریخ اسلام، مهمترین مهد پرورش پاسداران اسلام بوده و
خواهد بود. اگر امام خمینی می فرمایند که: "اگر روحانیون نبودند ما الان
از اسلام اطلاعی نداشتیم"، از عمق یک واقعیت خبر می دهند، و بهترین
دلیل بر وجود چنین امری، ارائه تاریخ زندگی و شرح حال علمای بزرگ
حوزه های ما باشد که ضمناً تحلیلی نیز از تحول و تطور علمی و چگونگی حفظ
و گسترش علوم اسلامی را در بردارد. این "احوال" نگاری گذشته از نشان
دادن یک کمیت بی نظیر در کاوش علمی زوایای یک مکتب خاص اسلام
جنبه سازندگی روحی نیرومندی هم دارد که ناشی از جسم مکتب در فرد
مورد نظرمی باشد. امیدواریم که مورد توجه خوانندگان قرار بگیرد:

و ستگران پناه برده بود، و از
درگاه دانشمندان و شخصیات
علمی که می بایست به آنها افتخار
کند، خودسرانه و با ناآگاهانه
می گذشت، چیزی شنید؟
شگفتا که تاریخ جهان تاریک
است که روزها و ماهها و سالها
عنبه بوس شاهان بوده و گوشت

بیهوکرافی و شرح حال بزرگان
را باید از تاریخ گرفت، ولی مگر
میشود عظمت و بزرگواری و مقام
علمی آنان را که قرنهای با فاصله
دارند، از زبان تاریخی که در
آن زمان بیشتر به درگاه سلاطین

سید رضی کیست و چگونه زیست؟

سید رضی برادر سید مرتضی است. ششمین جد او امام هفتم حضرت موسی بن جعفر صلوات الله علیه است، و او افتخار انتساب به شجره طیبه دارد، و اگر شعر حماسه او درباره پدران و نیاکانش بالاترین شعر عرب را به خود اختصاص میدهد بیجهت نیست، چرا که او میداند هرچه در ستایش و فضیلت نیاکانش بگوید، قطره‌ای از دریای بیگران فضائل اهل بیت گفته و یا سروده است. و اگر دشمنانش در سرودن این شعرها به او خورده گرفتارند بدلیل اینست که نتوانسته اند و نخواهند توانست پی به مقام اهل بیت پیامبر (ص) ببرند. از این رو خواستند نقی سرای سید رضی ذکر کنند که چرا او در ستایش نیاکانش اینقدر مبالغه و اغراق میکند، و شاید آگساز نبودند که پیامبر، اهل بیت و عترت خود را قرین قرآن و تالی تلو کتاب آسمانی میدانند.

سید رضی در سال ۳۵۹ در بغداد که آن هنگام مرکز فرهنگ اسلامی بود، بدنیا آمد. و در کودکی همشین علما و دانشمندان بود. بیش از سی سال از عمر خود را با پدرش گذراند، و در اداره امور مردم همگام بدر بود، چرا که سید مرتضی (برادر بزرگترش) دوران زندگی خود را وقف آموختن و درس خواندن کرده بود، و به امور سیاسی کمتر می‌رسید. ولی سید رضی همان

سید رضی از کودکی وارد سیاست شد و از چنان هوش سرشاری برخوردار بود که طرف مشورت در امور پیچیده سیاسی قرار می‌گرفت

گونه که از شعرش پیدا است، از کودکی وارد سیاست شد، و از چنان هوش سرشاری برخوردار بود که طرف مشورت در امور پیچیده سیاسی و اجتماعی قرار میگرفت، و دولتمردان و عموم سیاستمداران از او سخت حساب می‌بردند و بیش از برادرش تقدیر و احترامش می‌نمودند، چون در سیمای او هیبت و متانتی با شکوه می‌دیدند.

او با این همه وقار و شخصیت در سن کودکی ده سال را با سختی و تنگدستی گذراند بیش از ۸ سال از عمرش نگذشته بود که پدرش از طرف عضدالدوله به اسیران تبعید شد و با برادرش (عموی سید رضی) در یک قلمبهای زندانی بود. املاک او را مصادره کردند و دوستان و یارانش را با به قتل رسانده و با زندانی نمودند.

در این مدت ۱۰ سال، سید رضی و برادرش تحت سرپرستی مادر تربیت شدند. و این مادر مهربان با آن شرائط زندگی دشوار، آنها را با علم و عالمان آشنا ساخت، و بدرگاه علمای دین برای آموزش آنان توسل جست، و آنچنان در آموزش آنان

کوشید که شاید این ده سال در عین سختی و مشکلات ناگوار زندگی، جالب‌ترین و پربن‌ترین سالهای عمر این دو جوان بود که توانستند بهترین بهره را از علم و ادب ببرند.

سید رضی پس از وفات مادرش در ادبیات بسیار شیرین و شیوایی رنجهای و مشقتهای او را در راه‌رفراه و آسایش فرزندانش یاد آور میشود تا آنجا که می‌گوید:

اگر تمام مادران همچنان تو خوب و مهربان بودند، فرزندان هیچ حاجتی به پدران نداشتند و از آنان بی‌نیاز میشدند.

ویژگیهای اخلاقی سید رضی. شایسته ترین و نیکوترین اخلاق را علمای بزرگ‌الامکتب اهل بیت علیهم السلام کسب کرده‌اند، و این صفات پسندیده کم و بیش در آنها دیده میشود، غیر از اینکه بعضی از علماء دارای برخی صفات خوب و در خور ستایش به صورت برجسته‌تر و نمایان تر بوده‌اند.

اینک به شعای از مزایای اخلاقی سید رضی می‌پردازیم

جالب اینجا است که تمام این ویژگیها را از اشعار ایشان میتوان کشف کرد، گذشته از اینکه تاریخ نویسان هم ذکر کرده‌اند:

۱- شہامت و عزت نفس: اگر کسی به بررسی اشعار و نوشته‌های سید رضی بپردازد، با کمترین دقت به راد مردی و عزت نفس او پی می‌برد، چرا که از ظاهر نثر و شعر او کاملاً نمایان است.

یکی از موارد آشکار عزت نفس در او این بود که از هیچ‌کس هدیه‌ای قبول نمی‌کرد، تا آنجا که نوشته‌اند: پدرش هدایایی برای او فرستاد ولی سید باز گرداند و نپذیرفت. و اگر گاهی کسی را با قصیده‌ای می‌ستود، به هیچ وجه پول از او نمی‌گرفت و می‌گفت:

أَرِيدُ الْكِرَامَةَ لَا الْمَكْرَمَاتِ
وَسَيَّلُ الْعُلَا لَا الْعَطَايَا الْجَسَامِ
من کرامت و عزت را خواهانم نه پول و بخشش سخاوتمندان. من شرافت را میخواهم نه پول فراوان را.

نوشته‌اند که برای برطرف کردن نیاز یکی از نیازمندان، نزد حاکم وقت وساطت کرد، ولی حاکم او را اجابت ننمود. سید بقدری ناراحت شد که در ادبیات شعری می‌گوید:

فَلَا جَعَلَنَ عَقُوبَتِي أَبَدًا
أَلَّا أَمُدَّ يَدًا إِلَى أَحَدٍ
تو مرا اجابت نکردی. پس از این دیگر به هیچ وجه دستم را نزد دیگران دراز نخواهم کرد. این اولین و آخرین اشتباه بود که از من سر زد.

ابن ابی الحدید در شرح حال او چنین می گوید :

" با اینکه در او روحیه ریاست و بزرگی منشی بود ، ولی دارای ورع و زهد و تمسک به دین و تعهد به احکام دین نیز بود " البته زهد آن جانی معنی پیدا میکند که انسان دارای پول و ثروت فراوان باشد و به آنها دل نبندد و چشم پوشد و زهد ورزد ، و سید رضی دارای ثروت و املاک زیاد بود ، و زندگی زاهدانه ای داشت ، چنانکه در یکی از ابیاتش می گوید :

" حَطَبْتَنِي الدُّنْيَا فَقُلْتُ تَرَا جَعْبِي " دنیا بطرف من میل کرد و به او گفتم برگرد . در جای دیگر چنین می گوید :

طَلَّقْتُهَا أَلْفًا لِأَحْسِمَ ذَاهَا
وَطَلَّقْتُ مِنْ عَزَمِ الطَّلَاقِ ثَلَاثَ
هزار مرتبه دنیا را طلاق گفتم که از ترس در امان باشم ، و طلاق آن کس که قصد طلاق داشته باشد سه طلاقه است .

۳ - قدرشناسی و سپاسگزاری :

در روایت است : کسی که سپاس مخلوق را نکوید از عهده سپاس خالق برنیاید . سیدرضی با آن عزت و عفت نفس اگر بایبند به احکام و قوانین قرآن و اسلام نبود ، شاید قدرشناسی نمیتوانست یکی از صفات بارز او باشد ، ولی این تعهد به دین است که موء منین را وا میدارد مجموعه ای از اخلاق ضد و نقیض باشند : با خودپسندان تکبر و با مستمندان تواضع ... در مقابل

الله خاضع و سرزبر ، و در برابر ستمگران قوی و نیرومند و بر - خاشاکر ... باز بردستان مدارا و بازورگویان خشونت ... شبهارا بیاد خدا زنده داشتن و روزها را در خدمت خلق خدا گذراندن و خلاصه هر موء منی باید چنین باشد .

سید رضی آنقدر قدرشناس بود که تا آخر عمر خوبیهای افراد را در ضمن اشعارش یاد میکرد و از آنها تشکر و سپاسگزاری می نمود و می گفت : انسان مهذب است که نعمتها و احسان هارا شکر می کند . در باره یکی از دوستانش چنین می سراید :

فَلَا تُكْرَنَ بِذَاكَ مَا شَكَرْتَ
حُضْرَ الرِّبَاطِ صَنِيعِ الدِّيمِ
از احسان و لطف تو آنقدر سپاسگزاری می کنم که درختان سبز از الطاف بارانهای پیوسته ، شاید یکی از آثار قدرشناسی ، وفاء او نسبت به دوستان و یارانش بود ، که حتی اگر از دوستی بدی دیده بود ، هنگام درماندگیش آن بدی را از یاد برده و به او نیکی و احسان می نمود .

آثار علمی و تألیفات سید رضی :

سید رضی همچون برادرش دارای نبوغ خارق العاده ای بود و با اینکه از سن کودکی (۱۰ - سالگی) شعر می سروده و بعضی از ادبا بزرگ او را از قریش هم شاعر تر می دانند ، و با اینکه بیش از ۴۷ سال عمر نکرده و پس از ۱۷ سالگی در امور سیاسی و

جتماعی و قافله داری و ریاست ، وقت زیادی را گذرانده ، علیرغم تمام این امور ، او را به حق می توان یکی از علما برجسته زمان خود دانست . و گر جواز نظر علمی در درجه ای پائین تر از سید مرتضی بود ، ولی نبوغ و هوش سرشار ، توانست از او اسنادی بزرگ و معلمی شایان تقدیر بسازد .

سید رضی باگردآوری سخنان و خطبهها و نامهها و کلمات قصار امیرالموء منین (ع) خدمتسی بزرگ به عالم انسانیت نموده ، و این خود کافی است که او را در جمله پاسداران اسلام بشماریم ولی این تنها خدمت او نیست ، بلکه او دارای آثار و کتابهایی ارزنده و مفید است ، که هر چند بسیاری از آنها از بین رفته و بدست ما نرسیده ، اما همین مقدار که الآن در دسترس است ، دلیلی بر گستردگی افق علمی سید رضی رحمة اللہ علیہ می باشد .

اینک برخی از این آثار را می شماریم :

- ۱ - نهج البلاغه :
- این کتاب شریف بی نیاز از تعریف است ، و کمتر مسلمانی رامیتوان دید که پس از قرآن ، از این کتاب استفاده نکند . سید رضی بر اساس ذوق ادبی خود ، گفتارها و نوشتههای بی نهایت بلیغ و فصیح حضرت امیر - الموء منین (ع) را که سرشار از لطائف ادبی و الفاظ زیبا و محسنات لفظی است جمع آوری

کرده ، و بعضی ازواژههای دشوار را شرح و تفسیر نموده که شاید جز او کمتر کسی می توانست آنها را بفهمد . تا کنون تفسیرها و شرحهای بی شماری بر نهج - البلاغه شده است .

۲ - حَقَائِقُ التَّوْبِيلِ فِي كِتَابِهِ التَّنْزِيلِ :

این کتاب دلیلی زنده و گویا بر توانائی علمی و گستردگی سطح معلومات او می باشد . این اثر علمی همچنانکه از نامش پیدا است ، تفسیر متشابهات قرآن است .

متأسفانه بجز جلد پنجم این کتاب از جلدهای دیگرش اثری نیست ، و ای کاش سایر جلد - هایش نیز موجود بود ، تا اینکه بیشتر این بزرگوار رامیشناختیم و از محضر درسش بالاترین استفاده را می نمودیم .

۳ - رَسَائِلُ الشَّرِيفِ الرَّضِيِّ : نامههایی است که در طول مدت زندگی نوشته است . این کتاب در سه جلد به چاپ رسیده است .

- ۴ - دیوان شعر .
- ۵ - مَجَازَاتُ الْأَثَارِ النَّبَوِيَّةِ .
- ۶ - تَلْخِيصُ النَّبِيَانِ عَنِ مَجَازَاتِ الْقُرْآنِ .
- ۷ - الرِّيَازَاتُ فِي شِعْرِ أَبِي تَمَامٍ .
- ۸ - تَعْلِيْقُ خِلَافِ الْفَقْهَاءِ .
- ۹ - أَخْبَارُ قَضَاةِ بَغْدَادِ .
- ۱۰ - الْخَطَائِصُ .

سرانجام سیدرضی درروز یکشنبه ۶ محرم سال ۴۰۶ هجری قمری وفات کرد و در کاظمین به خاک سپرده شد .